
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 336.22

JEL Classification Code: H21, H22, H61

Іщенко М.І.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку, оподаткування,
публічного управління та адміністрування
Криворізький національний університет*

Міщук Є.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування,
публічного управління та адміністрування
Криворізький національний університет*

Мясоедова А.М.

*головний спеціаліст відділу планування, аналізу та оцінки виконання доходів
бюджету департаменту фінансів виконкому Криворізької міської ради*

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ ТА ЗБОРИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена питанню впливу податків на забезпечення економічної безпеки держави.

Доведено, що місцеві податки і збори є важливою ланкою в структурі власних доходів бюджетів місцевого самоврядування. В той же час, аналіз податкових надходжень місцевих бюджетів України свідчить про досить невисоку питому вагу місцевих податків і зборів в загальних обсягах власних доходів цих бюджетів (24,5%).

Автори зазначають, що плата за землю та єдиний податок не тільки займають левову долю у структурі місцевих податків і зборів, а й не мала частка цих надходжень припадає в цілому на власні доходи місцевих бюджетів.

В цілому по Україні частка надходжень плати за землю та єдиного податку становить 11% та 12% відповідно. В той же час, у 7 областях України, по яких було проведено аналіз, питома вага надходжень плати за землю коливається в межах 7% – 17%, а єдиного податку 7% – 13%. Така різниця залежить від економічної діяльності регіону, рівня підприємницького потенціалу, вартості землі, ставок по цих податках тощо. Аналіз структури місцевих податків і зборів по 10 містах України свідчить, що найвагомішими джерелами є плата за землю та єдиний податок, частка яких у загальному обсязі власних доходів цих місцевих бюджетів сягає 90% – 97%.

Виділено, що в умовах децентралізації, на органи місцевого самоврядування покладена повна відповідальність за всі сфери життя на власній території. Тому, для забезпечення економічної безпеки територіальних громад необхідна стабільність і достатність власних доходів місцевих бюджетів.

У висновках зазначено, що проблему наповненості власних доходів місцевих бюджетів доцільно розв'язувати через активізацію діяльності малого та середнього бізнесу, зміцнення та нарощування виробничих потужностей промисловості, шляхом одночасного розвитку декількох, не взаємозв'язаних технологічних видів виробництва, чим забезпечуватиметься необхідний рівень дохідності і економічний розвиток регіонів України.

Ключові слова: податки; збори; економічна безпека; децентралізація; видатки; надходження; виробництво.

Постановка проблеми. Важливе місце у забезпеченні економічної безпеки громад міста, регіонів та держави в цілому належить розвитку ефективної системи оподаткування. Оскільки податки і збори є основним джерелом їх фінансових ресурсів.

Податки є тим інструментом, який забезпечує економічну безпеку держави та суспільства, виконуючи фіскальну, соціальну, регулюючу функції. Важливість та суттєве наповнення яких залежить від економічної активності суб'єктів господарювання та соціально-економічного стану країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню впливу податків на забезпечення економічної безпеки держави присвячено немало наукових праць та нормативно-правових документів. Вивченням цього напрямку займаються багато вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме Р. Бачо, А. Василенко, Г. Возняк, А. Соколовська, І. Щербіна та ін. Однак, дане питання не втрачає своєї актуальності та потребує подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. На теперішній час основним регулятором відносин в системі оподаткування є Податковий кодекс України. Він визначає повний перелік податків і зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, права та обов'язки, як платників, так і контролюючих органів, відповідальність за порушення податкового законодавства, тощо.

Сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому Податковим кодексом України порядку, становить податкову систему України. Якщо, Податковий кодекс України поділяє усі податки, збори і платежі на загальнодержавні та місцеві, то Бюджетним кодексом України визначений порядок зарахування податків, зборів і платежів між рівнями бюджетів (рис.1).

Місцеві податки і збори є важливою ланкою в структурі власних доходів бюджетів місцевого самоврядування. В той же час, аналіз податкових надходжень місцевих бюджетів України свідчить про досить невисоку питому вагу місцевих податків і зборів в загальних обсягах власних доходів цих бюджетів (24,5%).

Рисунок 1 – Бюджетна система України

Джерело: розроблено автором на основі інформації із [4]

Тоді як, в більшості розвинених країн світу основою дохідної частини місцевих бюджетів є місцеві податки і збори, частка яких перевищує половину усіх податкових надходжень їх бюджетів (рис. 2).

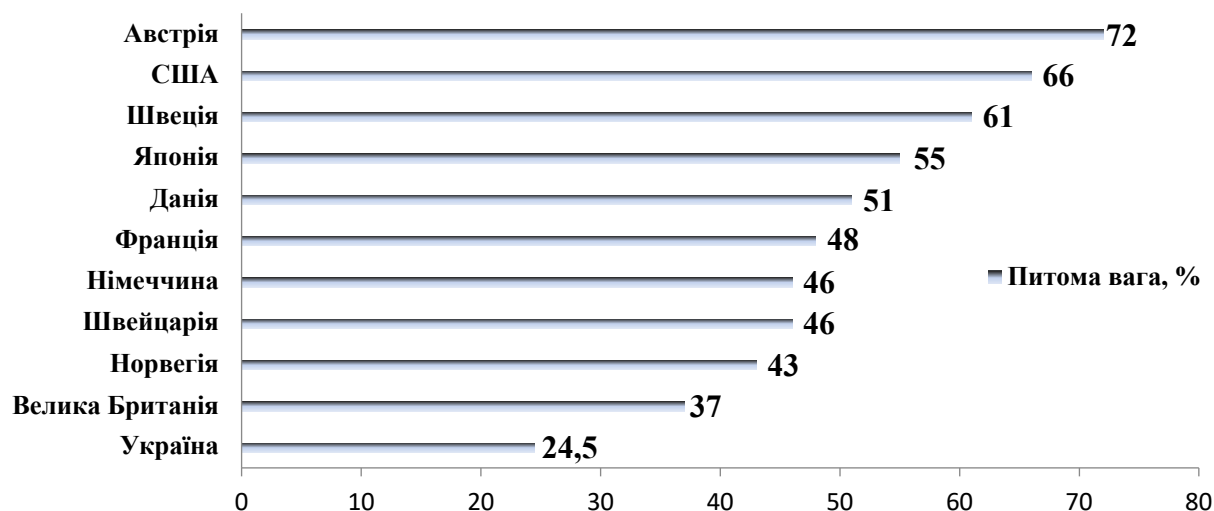

Рисунок 2 – Частка місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів світових держав, 2019 рік

Джерело: розроблено і доповнено автором на основі даних із [1; 3]

Так, наприклад, у загальній сумі доходів місцевих бюджетів Австрії ці податки складають 72%, Японії – 55%, Франції – 48%. За рахунок місцевих податків сформувалися 61% муніципальних доходів Швеції, 66% – США, 51% – Данії, 46% – Швейцарії та Німеччині, 43% – Норвегії, 37% – Великої Британії [3].

Відповідно до звітних даних Казначейської служби України за 2019 рік власні доходи місцевих бюджетів склали 300225,9 млн грн., з яких 24,5% або 73575,3 млн грн. припадає на місцеві податки і збори [1].

Найбільшими показниками місцевих податків і зборів є плата за землю (32835,7 млн грн.), єдиний податок (35270,2 млн грн.) та податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (4882,3 млн грн.), питома вага яких становить 44,6%, 47,9% та 6,6% відповідно. Інші податки і збори, а це транспортний податок, збори – за місця для паркування транспортних засобів та туристичний, питома вага яких становить лише 0,9%, і їх обсяг складає 587,1 млн грн. (рис.3).

Треба зазначити, що плата за землю та єдиний податок не тільки займають лівову долю у структурі місцевих податків і зборів, а й не мала частка цих надходжень припадає в цілому на власні доходи місцевих бюджетів.

По 7 областях України було проведено вибіркового аналізу надходжень по цих податках за 2019 рік, про що свідчать дані наведеної табл.1.

В цілому по Україні частка надходжень плати за землю та єдиного податку становить 11% та 12% відповідно. В той же час, у 7 областях України, по яких було проведено аналіз, питома вага надходжень плати за землю коливається в межах 7% – 17%, а єдиного податку 7% – 13%. Така різниця

залежить від економічної діяльності регіону, рівня підприємницького потенціалу, вартості землі, ставок по цих податках тощо.

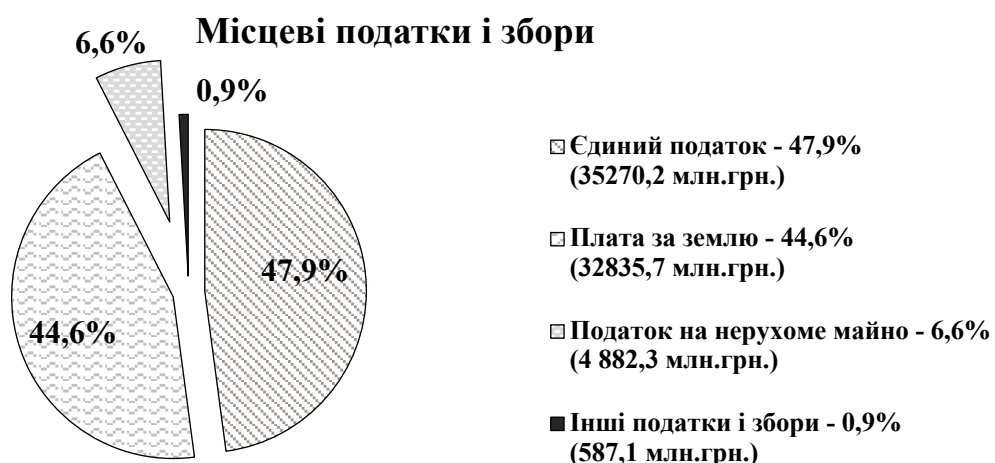

Рисунок 3 – Структура місцевих податків і зборів місцевих бюджетів України, 2019 рік

Джерело: розроблено автором на основі даних із [1]

Таблиця 1 – Вибірковий аналіз власних доходів місцевих бюджетів за 2019 рік по областях України

Назва регіону	Всього власних доходів, млн грн.	в тому числі від:			
		плати за землю, млн грн.	питома вага	єдиного податку, млн грн.	питома вага
Всього по Україні	300 225,9	32 835,7	11%	35 270,2	12%
<i>в т.ч. по областях:</i>					
Вінницька	10 800,7	1 116,7	10%	1 333,8	12%
Дніпропетровська	30 253,4	4 630,6	15%	2 789,9	9%
Донецька	14 659,6	1 144,3	8%	967,3	7%
Запорізька	13 568,5	1 635,9	12%	1 369,0	10%
Львівська	17 652,1	1 235,8	7%	2 273,5	13%
Одеська	17 547,7	2 940,4	17%	2 218,7	13%
Черкаська	7 516,3	910,3	12%	813,0	11%

Джерело: розроблено автором на основі даних із [1]

Так, якщо у Львівській області більш активна діяльність суб'єктів підприємництва, відповідно і питома вага єдиного податку доволі висока - 13%, тоді як плата за землю значно менша – 7%. В той же час по Дніпропетровській області, де розвинута потужна металургійна та добувна промисловість, яка використовує у своїй діяльності значну кількість земельних ділянок, навпаки, частка плати за землю складає аж 15%, а по єдиному податку лише 9%.

А от у Черкаській області, де у промисловому виробництві переважає харчова промисловість, що тісно пов'язана із сільським господарством та малим і середнім бізнесом, питома вага плати за землю та єдиного податку практично дорівнює середньому показнику по Україні та складає 12% та 11% відповідно (рис.4).

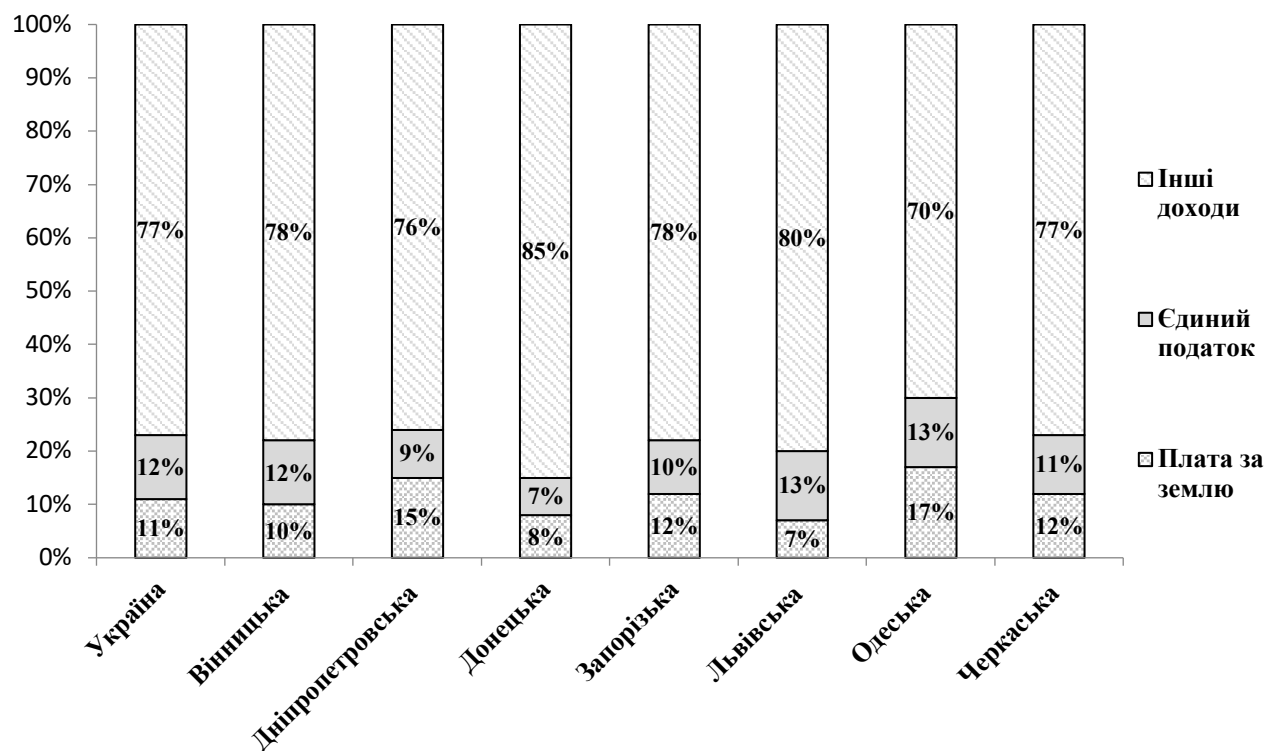

Рисунок 4 – Питома вага найбільших місцевих податків (єдиного та плати за землю) у доходах місцевих бюджетів областей України, 2019 рік
Джерело: розроблено автором на основі даних із [1]

Також було проведено аналіз надходжень місцевих податків і зборів за 9 місяців 2019 року по 10 великих містах України.

Найбільшими за обсягами власних доходів місцевих бюджетів серед цих міст України є міста Дніпро (7292,3 млн грн.), Львів (5481,2 млн грн.), Запоріжжя (4393,1 млн грн.) та Кривий Ріг (4219,9 млн грн.).

В той же час, за розміром частки місцевих податків і зборів у власних доходах цих бюджетів можна відзначити лише бюджети міста Дніпра та Кривого Рогу. Питома вага їх місцевих податків і зборів (33% та 34% відповідно) значно перевищує середній показник по Україні (24,5%) та майже дорівнює показнику Великої Британії (37%).

Найнижчі розміри питомої ваги місцевих податків і зборів у власних доходах мають міста Суми (23%), Кропивницький (22%) та Краматорськ (17,6%) (рис.5).

Аналіз структури місцевих податків і зборів по цих 10 містах України свідчить, що найвагомішими джерелами є плата за землю та єдиний податок, частка яких у загальному обсязі власних доходів цих місцевих бюджетів сягає 90% – 97%. А по місту Кривий Ріг, взагалі, найбільшим податком є плата за землю з питомою вагою майже 80%.

Подібним прикладом значної долі місцевого податку є Велика Британія, де лише один податок з нерухомого майна (землі, будівель, крамниць, установ, заводів і фабрик) забезпечує 100% доходів місцевих бюджетів [3].

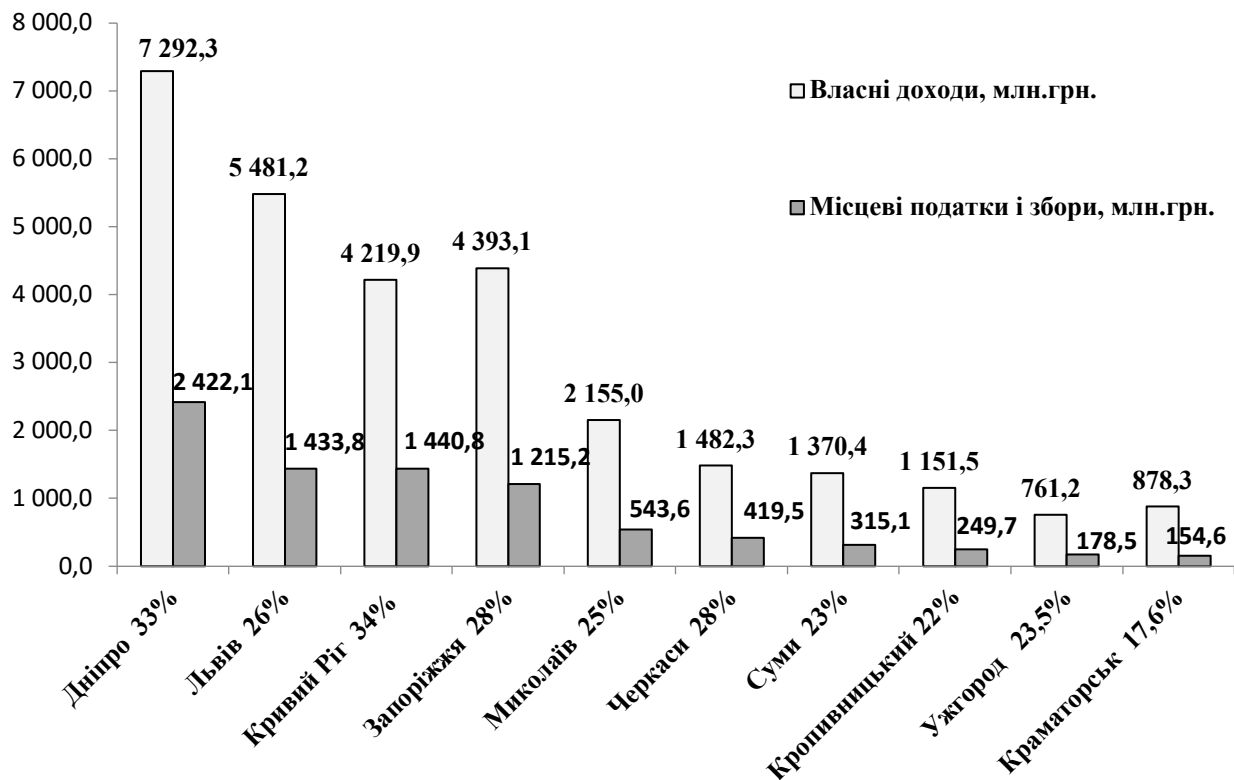

Рисунок 5 – Питома вага місцевих податків у власних доходах бюджетів міст України, 9 місяців 2019 року

Джерело: розроблено автором на основі даних із [5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14]

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, є незначним, його межа коливається від 3% до 9%. Найбільшу частку надходжень цього податку (9%) мають такі міста, як Львів та Ужгород, при тому що середній показник по Україні лише 6,6%.

Частка інших місцевих податків і зборів (транспортний податок, збір за місяця для паркування транспортних засобів та туристичний збір) склала від 0,2% до 0,9%. Лише по місту Львів вона трохи вища – 1,8% (рис.6).

Треба зазначити, що в умовах децентралізації, на органи місцевого самоврядування покладена повна відповідальність за всі сфери життя на власній території. Тому, для забезпечення економічної безпеки територіальних громад необхідна стабільність і достатність власних доходів місцевих бюджетів.

Оскільки щорічно зростають видатки на заробітну плату по бюджетній сфері, розвиток міської інфраструктури, впровадження заходів енергоефективності закладів шкільної та дошкільної освіти та багато інших соціальних потреб, відповідно, і зростає необхідність у додаткових фінансових ресурсах місцевих бюджетів.

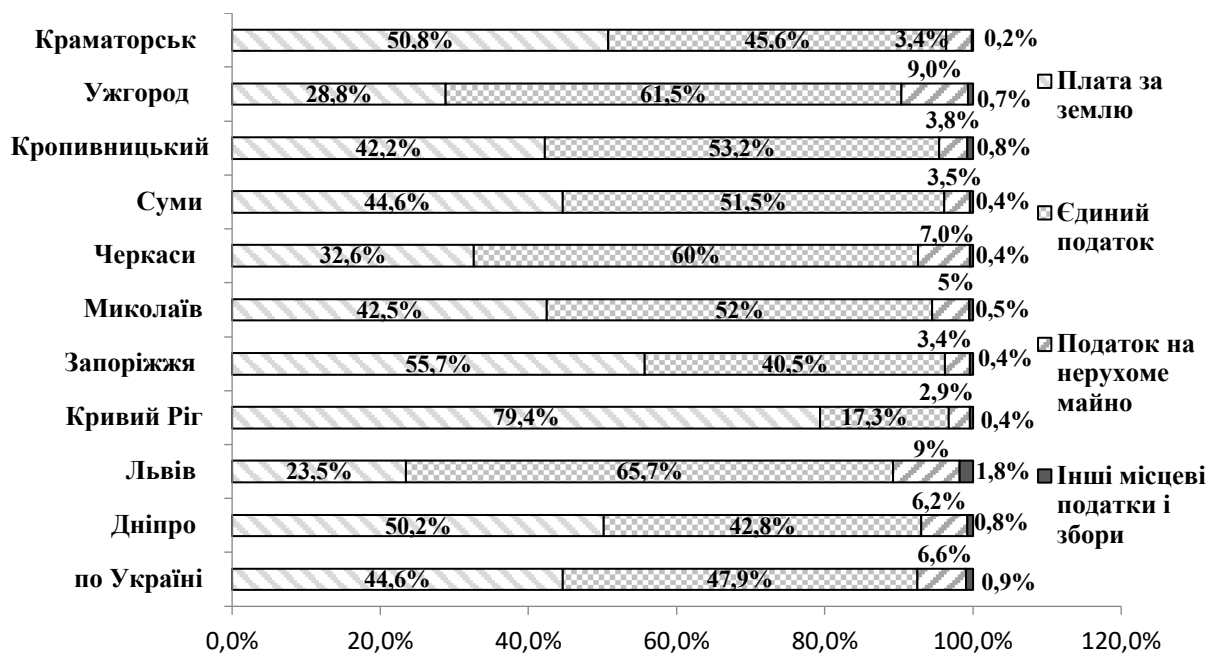

Рисунок 6 – Структура місцевих податків і зборів по містах України, 9 місяців 2019 року

Джерело: розроблено автором на основі даних із [1; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14]

В той же час, втручання держави в систему адміністрування місцевих податків і зборів, навпаки, призводить, як до зменшення цих надходжень, так і до зниження їх питомої ваги у власних доходах місцевих бюджетів.

Висновки. Підсумовуючи наведене, проблему наповненості власних доходів місцевих бюджетів доцільно розв'язувати через активізацію. Треба зазначити, що в умовах децентралізації, на органи місцевого самоврядування покладена повна відповідальність за всі сфери життя на власній території. Тому, для забезпечення економічної безпеки територіальних громад необхідна стабільність і достатність власних доходів місцевих бюджетів.

Оскільки щорічно зростають видатки на заробітну плату по бюджетній сфері, розвиток міської інфраструктури, впровадження заходів енергоефективності закладів шкільної та дошкільної освіти та багато інших соціальних потреб, відповідно, і зростає необхідність у додаткових фінансових ресурсах місцевих бюджетів.

Список використаних джерел

1. Місячний звіт про виконання Державного бюджету України за січень – грудень 2019 року [Електронний ресурс]. – <https://www.treasury.gov.ua> – Офіційний сайт Казначейської служби України.
2. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2017 рік та 2018 рік [Електронний ресурс]. – <https://www.treasury.gov.ua> – Офіційний сайт Казначейської служби України.
3. Бондарчук Т. Г. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливості його застосування в Україні / Т. Г. Бондарчук // збірник наукових праць Національного університету ДПС України. – 2011. – №1. – С. 56–66.
4. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. №2456 [Електронний ресурс]. – <http://zakon.rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України.

-
5. Бюджет міста Дніпро [Електронний ресурс]. – <https://dniprorada.gov.ua> – Офіційний сайт Дніпровської міської ради.
 6. Бюджет міста Львів [Електронний ресурс]. – <https://city-adm.lviv.ua> – Офіційний сайт Львівської міської ради.
 7. Бюджет міста Кривий Ріг [Електронний ресурс]. – <https://kr.gov.ua> – Офіційний сайт Криворізької міської ради.
 8. Бюджет міста Запоріжжя [Електронний ресурс]. – <https://zp.gov.ua> – Офіційний сайт Запорізької міської ради.
 9. Бюджет міста Миколаїв [Електронний ресурс]. – <https://mkrada.gov.ua/content/mikolaiivska-miska-rada.html> – Офіційний сайт Миколаївської міської ради.
 10. Бюджет міста Черкаси [Електронний ресурс]. – <http://chmr.gov.ua> Офіційний сайт Черкаської міської ради.
 11. Бюджет міста Суми [Електронний ресурс]. – <https://www.smr.gov.ua> – Офіційний сайт Сумської міської ради.
 12. Бюджет міста Кропивницький [Електронний ресурс]. – <http://kr-rada.gov.ua> – Офіційний сайт міської ради міста Кропивницький.
 13. Бюджет міста Ужгород [Електронний ресурс]. – <https://rada-uzhgorod.gov.ua> – Офіційний сайт Ужгородської міської ради.
 14. Бюджет міста Краматорськ [Електронний ресурс]. – <http://www.krm.gov.ua> – Офіційний сайт Краматорської міської ради.
 15. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. №2755 [Електронний ресурс]. – <http://zakon.rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України.
-

Ищенко Николай Иванович

*доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры учета, налогообложения, публичного управления и администрирования
Криворожский национальный университет*

Мищук Евгения Владимировна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры учета, налогообложения,
публичного управления и администрирования
Криворожский национальный университет*

Мясодова Анжела Николаевна

Главный специалист отдела планирования, анализа и оценки выполнения доходов бюджета департамента финансов исполкома Криворожского городского совета

**МЕСТНЫЕ НАЛОГИ И СБОРЫ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА**

Статья посвящена вопросу влияния налогов на обеспечение экономической безопасности государства. Доказано, что местные налоги и сборы являются важным звеном в структуре собственных доходов бюджетов местного самоуправления. В то же время, анализ налоговых поступлений местных бюджетов Украины свидетельствует о достаточно невысокую удельный вес местных налогов и сборов в общем объеме собственных доходов этих бюджетов (24,5%).

Авторы отмечают, что плата за землю и единый налог не только занимают львиную долю в структуре местных налогов и сборов, а и не малая часть этих поступлений приходится в целом на собственные доходы местных бюджетов. В целом по Украине доля поступлений платы за землю и единого налога составляет 11% и 12% соответственно. В то же время, в 7 областях Украины, по которым был проведен анализ, удельный вес поступлений платы за землю колеблется в пределах 7% - 17%, а единого налога 7% - 13%. Такая разница зависит от экономической деятельности

региона, уровня предпринимательского потенциала, стоимости земли, ставок по этим налогам и тому подобное.

Анализ структуры местных налогов и сборов по 10 городам Украины свидетельствует, что важнейшими источниками плата за землю и единый налог, доля которых в общем объеме собственных доходов этих местных бюджетов достигает 90% - 97%. Выделено, что в условиях децентрализации, на органы местного самоуправления возложена полная ответственность за все сферы жизни на собственной территории. Поэтому, для обеспечения экономической безопасности территориальных общин необходима стабильность и достаточность собственных доходов местных бюджетов. В выводах отмечается, что проблема наполненности собственных доходов местных бюджетов целесообразно решать через активизацию деятельности малого и среднего бизнеса, укрепление и наращивание производственных мощностей промышленности, путем одновременного развития нескольких, а не взаимосвязанных технологических видов производства, чем будет обеспечиваться необходимый уровень доходности и экономический развитие регионов Украины.

Ключевые слова: налоги; сборы; экономическая безопасность; децентрализация; расходы; поступления; производство.

Ishchenko N. I.

*Doctor of Economics, professor,
Kryvyi Rih National University*

Mishchuk Ie.V.

*PhD in Economics, associate professor,
Kryvyi Rih National University*

Miasoiedova A.M.

*Chief Specialist of the Department of Planning, Analysis and Evaluation of Budget Revenues
of the Finance Department of the Executive Committee of the Kryvyi Rih City Council*

LOCAL TAXES AND FEES IN THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

The article is devoted to the issue of the impact of taxes on ensuring the economic security of the state. It is proved that local taxes and fees are an important link in the structure of own revenues of local government budgets. At the same time, the analysis of tax revenues of local budgets of Ukraine shows a rather low share of local taxes and fees in the total own revenues of these budgets (24.5%). The authors note that the land fee and the single tax not only occupy the lion's share in the structure of local taxes and fees, but also a significant share of these revenues falls on the own revenues of local budgets. In Ukraine as a whole, the share of revenues from land fees and the single tax is 11% and 12%, respectively. At the same time, in 7 oblasts of Ukraine, which were analyzed, the share of land fee revenues ranges from 7% to 17%, and the single tax from 7% to 13%. This difference depends on the economic activity of the region, the level of entrepreneurial potential, the value of land, rates on these taxes and so on. Analysis of the structure of local taxes and fees in 10 cities of Ukraine shows that the most important sources are the payment for land and the single tax, the share of which in the total own revenues of these local budgets reaches 90% - 97%. It is highlighted that in the conditions of decentralization, local governments have full responsibility for all spheres of life on their own territory. Therefore, to ensure the economic security of local communities requires stability and adequacy of local budgets' own revenues. The conclusions state that the problem of own revenues of local budgets should be solved by intensifying the activities of small and medium-sized businesses, strengthening and increasing the production capacity of industry, by simultaneously developing several interconnected technological types of production, which will ensure the required level of profitability and economic development of the regions of Ukraine.

Keywords: taxes; fees; economic security; decentralization; costs; revenues; production.
